

УОТ 37.01.

Gülşən Nadir qızı Hacıyeva
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

BİOLOGİYA MÜƏLLİMİ HAZIRLIĞINDA ALİ PEDAQOJİ MƏKTƏBLƏRDƏ BİOLOGİYANIN TƏDRİSİ METODİKASI FƏNNİNİN ROLU

Гюльшан Надир гызы Гаджиева
доктор философии по педагогике, доцент
Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

РОЛЬ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА БИОЛОГИИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ В ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ШКОЛАХ

Gulshan Nadir Hajiyeva
doctor of philosophy in pedagogy
associate professor of
Azerbaijan State Pedagogical University

THE ROLE OF THE METHODOLOGY OF TEACHING BIOLOGY IN HIGHER PEDAGOGICAL SCHOOLS IN THE PREPARATION OF SECONDARY SCHOOL BIOLOGY TEACHER

Xülasə: Biologiyanın tədrisi metodikası haqda danışılarkən yalnız yeni məqsədlərin tərtib olunması ilə kifayətlənmək olmaz, şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı üçün psixoloji – metodiki yanaşma təhsil sistemində əsas mərhələlərdən biridir. Seçilmiş metodoloji istiqamətlərə biologiyanın tədrisinin nəzəriyyə və metodikasında xüsusi təhsil sahəsi kimi baxılır.

Açar sözlər: *bilik, bacarıq, ixtisaslı kadr, program, dərslük, şagird tərbiyəsi, müəllim peşəsi, pedaqoji fəaliyyət, tərbiyə formaları*

Резюме: В методике обучения биологии нельзя ограничиваться только новыми целями. Важным уровнем для всестороннего развития личности в системе образования является психолого-методический подход. Разработанные методологические направления считаются основными в теории и методике обучения биологии.

Ключевые слова: *знание, умение, профессиональный кадр, программа, учебник, воспитание ученика, профессия учителя, педагогическая деятельность, формы воспитания*

Summary: In the methodology of teaching biology, one cannot be limited only to new goals. An important level for the comprehensive development of the individual in the educational system is a psychological-methodical approach. The developed methodological directions are considered basic in the theory and methodology of teaching biology.

Keywords: *knowledge, skill, professional staff, program, textbook, student upbringing, teacher's profession, pedagogical activity, upbringing forms*

Biologiyanın tədrisi metodikası haqda danışılarkən yalnız yeni məqsədlərin tərtib olunması ilə kifayətlənmək olmaz, şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı üçün psixoloji-metodik yanaşma təhsil sistemində əsas mərhələlərdən biridir. Seçilmiş metodoloji istiqamətlərə biologiyanın

tədrisinin nəzəriyyə və metodikasında xüsusi təhsil sahəsi kimi baxılır.

Biologiyanın tədrisi metodikasında başlıca vəzifə:

- problem baxımından elmi-pedaqoji, metodik ədəbiyyatı təhlil etmək;

- biologiyanın tədrisinə aid proqram və dərslikləri problem baxımından təhlil etmək;
  - ali məktəblərdə biologiyanın tədrisi metodikası fənninin öyrədilməsi nəzəriyyəsinin və praktikasının təşəkkülü və inkişafı istiqamətlərini araşdırmaq;
  - dünyanın bir sıra qabaqcıl ölkələrində ali məktəblərdə biologiyanın tədrisi ilə əlaqədar tələbə işinin aparılmasına dair real təcrübəni öyrətmək, təhlil etmək, təkliflər vermək;
  - problem baxımından nəzəri, pedaqoji, metodik ədəbiyyatı təhlil etmək;
  - müasir pedaqoji texnologiyaların əsas daşıyıcısı olan aktiv və interaktiv təlim metodlarından istifadə sahəsində qabaqcıl iş təcrübəsini öyrəni, təbiiq etmək;
  - sərbəst fəaliyyət göstərməyi bacaran və iş qabiliyyəti ilə seçilən yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasının praktiki yollarını müəyyən etmək;
  - ali pedaqoji məktəblərdə biologiyanın tədrisi metodikası fənninin öyrədilməsindən müasir və təkmilləşdirilmiş metodikasını işləyib hazırlamaq;
  - biologiyanın tədrisi metodikası fənninin qarşısı çıxan problemlərinin həlli yollarını müəyyən etmək.
- Eyni zamanda, biologiyanın tədrisi metodikasının vəzifələrinə bir elm kimi aşağıdakılar da aiddir:
- 1) biologiya fənninin ümumi təlim sistemində və şagirdlərin tərbibində rolunun müəyyənləşdirilməsi;
  - 2) proqram və dərsliklərin məktəb praktikasında yoxlanılması;
  - 3) tədrisin şagirdin yaş xüsusiyyətinə uyğun aparılması;
  - 4) canlı təbiət haqda biliklərə, onun ümumi metodlarının tədrisinə, bacarıqlara malik olmaq;
  - 5) bu biliklər əsasında dünya xəritəsinin formalaşdırmaq;
  - 6) insanın fiziki və mənəvi sağlamlığını qoruyan, gigiyenik tərbiyə və sağlam həyat tərzi formalaşdırmaq;
  - 7) funksional quruluş və həyatın genetik əsasları ilə əlaqədar biliklər sistemində malik olmaq. Eyni zamanda, canlı təbiətin, orqanizmlərin çoxalması, inkişafı, ekosistemlər, biomüxtəliflik haqda da biliklər sistemində yiyələnmək;

- 8) canlı təbiətlə bağlı biliklər əsasında dünyanın elmi xəritəsinin formalaşdırılması;
  - 9) təbiətlə harmonik münasibətlərin formalaşdırılması; ekoloji etikanın norma və qaydaların formalaşması, məktəblilərin ekoloji tərbiyəsi;
  - 10) genetik savadın formalaşması; sağlam həyat tərzinin əsasları, insanın psixi, fiziki və mənəvi sağlamlığının qorunması;
  - 11) şagird şəxsiyyətinin inkişaf etdirilməsi, bioloji biliklərin praktikada istifadə olunması, kənd təsərrüfatında, təbiətin qorunmasında, praktik fəaliyyətdə iştirak etmək;
  - 12) real həyatın dərk olunmasında yaradıcı yanaşma və istiqamətləndirmə ilə yanaşı tədris qanunlarının tərkibini öyrənmək.
- Biologiyanın tədrisi metodikası bir tədris fənni kimi orta məktəbdə biologiya müəllimi hazırlanması üçün birinci dərəcəli əhəmiyyət kəsb edir.
- Bu prosesdə tələbələrən professional bilik və bacarıqları formalaşır. Onlar dərs demək bacarığına malik olurlar.
- Təhsilin vəzifəsi müəllimlərinin müasir tələblərə cavab verən çevik təfəkkürlü, dövlətin irəli sürdüdü təhsil siyasəti baxımından həm nəzəri, həm də praktik cəhətdən yüksək səviyyəli kadrlar kimi hazırlanmasını təmin etməkdən ibarətdir.
- Müəllimlik peşəsi insan fəaliyyətinin çox mürəkkəb növünə aid olub, onun predmetini şagirdlərin təlimi, təhsili, tərbiyəsi, inkişafı və formalaşması təşkil edir. Müəllimin xüsusi peşə və icmali funksiyaları onun şəxsiyyətinə, əxlaqı simasına yüksək tələblər verir. Müəllimə verilən tələblər pedaqoji fəaliyyətini müvəffəqiyyətinə müəyyən edən peşə keyfiyyətlərinin mütləq sistemi kimi dərk edilir. Müəllimin pedaqoji ustalıqı öyrənmək bacarığını şagirdlərə öyrətməkdə özünü göstərir.
- Biologiya fənnini tədris etməyə hazırlaşan tələbənin nümunəvi müəllim olması üçün aşağıdakıları bacarmalıdır:
- pedaqoji biliklərin bəşər cəmiyyətinin inkişafı ilə bağlı olduğunu müəyyən edir;
  - pedaqoji nəzəriyyənin insanın elmi fəaliyyətinin yekunu və nəticəsi olduğunu müəyyən edir;
  - tərbiyənin mənşəyi, milli və ümumbəşəri mahiyyəti, xarakterik xüsusiyyətləri, qanunauy-

- ğunluqları, prinsipləri, onların gənc nəslin həyata hazırlığı prosesindəki rolunu izah edir;
- təlim-tərbiyə prosesinin təşkili, həyata keçirilməsində səmərəli metod və vasitələr seçir;
  - təhsilin mahiyyəti, prinsip və metodlarının elmi əhəmiyyətini və ondan istifadə prinsiplərini dərk edir;
  - müəllimə verilən tələbləri və onun funksiyalarını şərh edir;
  - pedaqoji ustalıqın pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyinə təsirini müəyyən edir;
  - təhsil-tərbiyə nəzəriyyəsi və təcrübəsini formalaşdırın milli və ümumbəşəri dəyərlərin təhlilinin nəticələrindən öz pedaqoji ustalıqını artırmaq üçün istifadə edir;
  - insanın inkişafı və bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında üç amilin (irsyyət, milli və təhsil-tərbiyə) qarşılıqlı təsirini araşdırmaqla şərh edir;
  - əqli, əxlaqi, estetik, fiziki, ekoloji, iqtisadi, əmək və hüquq tərbiyəsinin insan həyatında rolunu izah edir, tərbiyənin şəxsiyyətin formalaşmasına təsiri imkanlarını üzə çıxarır, təşkilinin yol və vasitələri haqqında ottrafi biliklərə yiyələnməklə onlardan tərbiyə prosesində səmərəli istifadə etməyi bacarır;
  - şagirdin fiziki və əqli inkişafının yaş dövrlərini, hər bir yaş dövrünün xüsusiyyətlərini müəyyən edir;
  - pedaqoji prosesin qanunauyğunluqları, mərhələləri, texnologiyası, optimallaşdırılması, pedaqoji aksiologiyasının əsasları və pedaqoji innovasiyalarla bağlı nəzəri fikirləri təhlil edir, təcrübə ilə əlaqələndirir;
  - pedaqoji sistemləri idarəetmənin mahiyyəti, prinsipləri və funksiyalarını bilir, kollegiallıqla vahid rəhbərliyin əlaqələndirilməsini bacarır.

Ədəbiyyat:

1. Kazimov N.M. Məktəbdə müqayisə üzrə işin nəzəriyyəsi və təcrübəsi. Bakı, 1972.
2. Məhdizadə M.M. Ümumtəhsil məktəblərində təlim-tərbiyə prosesinin təkmilləşdirilməsi yolları. Bakı, 1982.
3. Mahmudov M.C. Bolonya prosesi və Azərbaycan. Bakı, 2008.

E-mail: qyulshan.qadzhieva@mail.ru
 Rayçı: *biol.üfəls.dok.* E.F. Safarov
 Redaksiyaya daxil olub: 07. 12. 2018